

De 'European Tree Pruning Standard'- of 'ETPS'

Slecht snoeiwerk
Foto: Henk van Scherpenzeel

TEKST: ANNEMIEK VAN LOON,
DE BOMENCONSULENT

Een Europese werkgroep, onder auspiciën van de EAC, heeft gewerkt aan the European Tree Pruning Standard (ETPS). Henk van Scherpenzeel (Boomtotaalzorg) neemt op verzoek van de VHG zitting in deze werkgroep. Hij neemt ons mee in het hoe en waarom van deze standaard. En wanneer je een oude rot interviewt, krijg je een stuk vaderlandse boomgeschiedenis op de koop toe.

In de werkgroep zijn 10 Europese landen en de EAC vertegenwoordigd. Deze standaard is in maart 2021 definitief, maar er zijn nog meer ambities. De snoeistandaard is het eerste werk in een reeks genaamd TeST, wat staat voor Technical Standards in Tree Work. Een standaard voor aanplant en een standaard voor verankeringen staan in de planning. Het ontwikkelen van de standaarden is een Erasmus+-project gesubsidieerd door de Europese Unie.

De boomverzorging heeft zich de afgelopen jaren flink geprofessionaliseerd. Vanuit de EAC is onder meer de ETW-opleiding opgezet. Wat kan een snoeistandaard hier nog aan toevoegen?

Binnen de werkgroep is er hard aan gewerkt om de basisprincipes van het snoeien op een heldere en eenduidige manier te omschrijven. Hiervoor moesten we terug naar de simpele maar o zo belangrijke vraag: 'Wat moet je doen om een boom goed te laten groeien en de boom veilig te maken?' Dat bleek hard nodig.

Waarom is dit dan zo belangrijk? Wanneer je een ETW'er inhuurt dan mag je er toch vanuit gaan dat er goed gesnoeid wordt? Of op zijn minst dat hij of zij wéét hoe er goed gesnoeid zou moeten worden.

Ik ben bang je te moeten verbazen. Binnen de EU is er géén echte ETW-snoeistandaard. In het ETW-curriculum staat in beperkte mate beschreven wat de basis is van goede snoei-praktijken. Ieder land vult dit verder zelf in of aan; mede op basis van gebruik en cultuur. Deze ETPS gaat daarom verder en omschrijft in detail wat nu door heel Europa verstaan wordt onder goede snoei-praktijken. Deze standaard gaat dus door waar het ETW-curriculum is gebleven. Doordat alle deelnemende landen zich erin moeten kunnen vinden is het een consensus- ofwel compromisstandaard.

Loopt het snoeiwerk tussen de ETW'ers in Europa dan zover uit elkaar?

Bij de ETW-certificering wordt in elk deelnemend EU-land, naar grotendeels eigen richtlijnen en methoden gesnoeid en boomonderhoud gepleegd. Zo zijn er bijvoorbeeld landen waar bomen, vanaf halfwas- en volwasfase rücksichtslos grof worden ingekort. Waarom? Over het antwoord wordt net zolang nagedacht als over het snoeiwerk vrees ik: 'Dat hoort zo'.... 'Doen wij altijd zo'...

De vraag of dit bijdraagt aan een gezond, veilig en duurzaam behoud van de betreffende bomen wordt niet gesteld.

Mogelijk komt dit doordat er in een aantal, vaak grotere, landen verschillende opleidingsroutes zijn, met evenzovele verschillende inzichten.

Maar die verschillende uitleg en interpretatie moet toch ergens vandaan komen?

Snoeien kent een heel lange geschiedenis. Het snoeien van bomen in het stedelijk gebied met als doel gezonde en veilige bomen bestaat nog niet zo lang. Voor die tijd snoeide iedereen op zijn eigen manier vanuit een specifiek belang. De bakker had takkenbossen nodig voor de broodovens, de fruitteiler snoeide zijn (fruit)bomen zodanig dat de opbrengst zo groot mogelijk was. Toen ik in Amsterdam de eerste stappen op mijn bomenpad zette, werd er geroepen dat je een pet door de boomkroon van een goed gesnoeide boom moest kunnen gooien. Ik mocht toen mijn bijdrage leveren aan het bomenbestand door met een langgesteelde

beitel het waterlot van de stam te stoten. Deze huidige inzichten en praktijken zijn niet eens zo heel oud. Hier kwam verandering in toen pakweg 50 jaar geleden Geert Klarenberg en Lex Voorhoeve binnen de Bosbouw Praktijkschool (het huidige IPC) de basis legden voor de huidige 'begeleidings-snoei'. Deze wijze van het snoeien van jonge bomen is in ons land langzaam maar zeker gemeengoed geworden. Een volgende ontwikkeling was dat KPB'ers begin jaren '80 erop aandrongen om vooral begeleidings- en onderhoudssnoei aan bomen uit te voeren in het groeiseizoen én vooral niet meer in het bladloze seizoen.

De manier waarop wij in Nederland en België en meer en meer in Polen en Letland begeleidings-snoei uitvoeren, is nog lang geen gemeengoed in de rest van Europa.

Als ieder land dan zo zijn eigen snoeicultuur heeft wat is dan de meerwaarde van een Europese standaard?

Hiermee trekken we niet alleen het kennisniveau binnen de EU meer gelijk. Het maakt het voor een ETW'er makkelijker om over de grens te gaan werken. Dat is uiteindelijk ook een doel van het certificaat. Zij het dat elk land nog een (eigen) nationale bijlage aan de EU-standaard dient te plakken met hierin de nationale wet- en regelgeving, ten aanzien van (in dit geval) het snoeien van bomen, zodat bijvoorbeeld een Letse of Spaanse ETW'er in Nederland weet heeft van onze wetten en regels.

Zijn wij op snoeigebied het beste jongetje van de klas?

In begeleidings-snoei zijn we goed op weg. Of onze manier dé standaard zou moeten zijn voor heel de EU is echter maar de vraag. Hierbij denk ik ook aan het grote verschil in uitgangsmateriaal. In ons land kunnen we beginnen met goed opgekweekte bomen. Bij ETW-examens elders in Europa heb ik vaak te doen met de kandidaten. Onze aanpak is voor slecht gekweekte bomen simpelweg te fors. Daar is met snoeien vaak nauwelijks of geen eer aan te behalen.

Maar kijkend naar veterane snoei, kan de gemiddelde Nederlandse ETW'er heel wat opsteken van Duitse, Letse, of Belgische ETW-collegae. Daar lopen we zeker niet voorop maar zijn we links- en rechtsom allang ingehaald.

Is hier binnen de standaard ook aandacht voor of wordt dit een afzonderlijke standaard?

Er wordt niet automatisch uitgegaan van de snoei van laan- en straatbomen. Daarom hebben veteranen een vaste plek in de standaard. Het beheer van veterane bomen gaat natuurlijk veel verder dan snoei, maar een afzonderlijke standaard hebben we al, het VET-cert. Het beheer van veteranen is niet iets wat je er als ETW'er even bij doet met een standaard in de hand. Het is beter om als ETW'er te weten wanneer je door moet verwijzen naar een specialist. Dat is waar het VET-cert voor opleidt. >

Een jonge boom vóór en na een snoeibeurt. Er kan niet altijd in één snoeibeurt naar het gewenste beeld gewerkt worden.

Bron: Boomtotaalzorg

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

FINAL IMAGE	PRUNING OBJECTIVE	TREE DEVELOPMENT STAGE AND CROWN STATUS				
		Young/semi-mature tree with temporary crown	Young/semi-mature tree with only permanent crown	Mature tree (only permanent crown)	Veteran tree	Neglected/mismanaged/mutilated tree
Semi-natural tree	Structural pruning	1/A	2/A	3/A	4	5
	Conflict resolution	-	2/B	3/B		
	Biomechanical stabilisation	-	-	3/B or 3/C		
Shaped tree	Shaping	1/D	2/D			6

Hoe verhoudt de nieuwe standaard zich tot bestaande kaders en richtlijnen? We hebben het CROW en het Handboek Bomen. Hebben we nu geen dubbele standaarden met mogelijk strijdigheden? Binnen de werkgroep zijn we niet uitgegaan van dergelijke richtlijnen of resultaatbeschrijvingen. We zijn bij de basisvraag begonnen: Hoe kom je boombiologisch en houtanatomisch tot een gezonde en veilige boom met oog voor ecologie? Van daaruit is gedetailleerd uitgewerkt hoe kundig snoeiwerk geleverd dient te worden. Wanneer je kijkt naar contractvormen wordt uitsluitend het eindresultaat omschreven. De standaard gaat over het waarom van de snoeimaatregelen en de weg naar die goed gesnoeide boom. Het wil geen keurslijf zijn maar een goed en stevig uitgangspunt.

Wat waren voor jou de eyeopeners, zowel vakinhoudelijk als in de samenwerking binnen de werkgroep?

Dat het opleidingsniveau in Nederland redelijk eensluidend is. In Duitsland bijvoorbeeld is de invloed van de bosbouw veel belangrijker en veel groter. Daar wordt, als voorbeeld, tegen het ETT-examen wat schamper aangekeken. Het staatsexamen *Fach Arga wert* heeft een veel hoger aanzien. Dat is veel meer bosbouwkundig gericht en weinig gericht op bomen binnen het stedelijk gebied.

Draagt de standaard ook bij aan onze omgang met bomen?

Wij gaan in ons land toch te vaak uit van de straatboom. De snoeistandaard gaat voor maatwerk. Zo is er ruimte voor dood hout waar het kan. Dood hout in een oude boom hoeft niet automatisch weggezaagd te worden. Denk eens aan die ontschorste eikentakken. Witgrijs afstekend tegen de blauwe lucht zien ze eruit als geweien. Ze breken nooit uit maar schilferen langzaam maar zeker weg. Dat is kennis ... Wanneer je in Nederland een dergelijke tak-

takstomp nabij of boven een weg laat zitten, wordt het werk bijna altijd direct afgekeurd. De standaard gaat uit van een breed spectrum van snoeihandelingen. Het stopt niet na halfwas- of volwassen bomen. Naast veteranen hebben ook vormbomen een plek en is er aandacht voor zijdelingse kroonreductie, maar ook voor het toppen van bomen onder specifieke omstandigheden en in bepaalde mate. Ook is er ruim plaats voor bomen met achterstalig onderhoud, verwaarloosde bomen, slecht- of verkeerd beheerde bomen. Daar kunnen wij als Nederlandse ETW'ers nog best het nodige aan hebben. Nog té vaak wordt het criterium gehanteerd dat dergelijke bomen niet (meer) passend zijn met het argument dat de kosten te hoog zijn. Ze leveren wellicht heel veel op als het gaat om natuurwaarden en CO₂-vastlegging; maar helaas, ze passen niet in het 'ideale straatboombeeld'. Natuurlijk moeten bomen aan acceptabele veiligheidsrisico's voldoen. Maar in hoeverre is elke vorm van risico te vermijden? Op basis van de standaard kan een beter verantwoord advies worden gegeven.

In maart is de standaard definitief. Hoe lang gaan we wachten op de volgende standaarden?

Daar zijn we al volop mee bezig, momenteel met het onderdeel 'Kroon- en stamverankeringen'. Volgend voorjaar beginnen we met de *European Tree Planting Standard*. In oktober 2022 moeten deze drie standaarden geheel afgerond zijn. Nu al wordt gekeken welke onderdelen van de boomverzorging het vervolg kunnen worden om een EU-standaard voor te gaan maken. Vanuit Nederland wil ik daar graag aan bijdragen. Door deze Europese werkgroep met soms pittige discussies, is dit een geweldige leerschool waar we allemaal beter van worden, ook al zullen veelal compromissen gesloten moeten worden.

Wij gaan in ons land toch te vaak uit van de straatboom

Deze matrix uit de standaard geeft de geëigende snoei weer in de diverse ontwikkelingsstadia van vrij uitgroeiende bomen. Uitgangspunten zijn de werkelijke noodzaak voor snoeien, biologische en houtanatomische aspecten, en ecologie. In de standaard komen alle snoeimaatregelen aan bod. Ook vormsnoei, knotten en palmbomen hebben elders hun plek in de standaard.

Matrix: ETPS

1/A Formative pruning

1/D Crown shaping – establishment

2/A Crown maintenance – young and semi-mature trees

2/B Lateral crown reduction – semi-mature trees

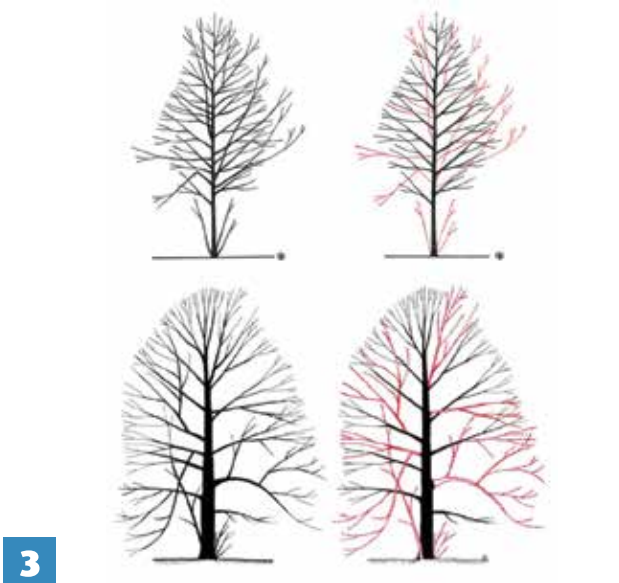
2/D Crown shaping – maintenance 3/A Crown maintenance – mature trees

3/B Lateral crown reduction – mature trees 3/C Upper crown reduction – mature trees

4 Veteran tree management

5 Restorative pruning to restore (semi-)natural tree form

6 Restorative pruning to establish an artificial shape

Principetekeningen vertolken de basisprincipes van snoei.

Afbeeldingen: ETPS

Afbeelding 1. Snoei bij een niet zichtbare takkraag.

Afbeelding 2. Principes van opkronen.

Afbeelding 3. Begeleidingssnoei bij een jonge en een volwassen boom. ■